

rabeli Palesztina forradalmainak és az utóbbi 200 év európai forradalmainak története mutatja – vagy megrontja őket az újonnan kivívott hatalommal való visszaélés révén, vagy – ha meg akarják őrizni „emberiségességüket” – ellenzékbe kényszeríti, és aztán mint állítólagos „ellenforradalmárokat” likvidálja őket.

Jézus egy kívülről nézve reménytelen helyzetben arra tanította követőit, hogy törjenek ki ebből az örögi körből, és a korai egyház Konstantin idejéig tántoríthatatlanul ragaszkodott az erőszakalkalmazás megtagadásához. *Az evangélium időtálló erejét* mutatja, hogy ez a szabadságra hívás – ami az erőszak

öntörvényüségétől való szabadságot is jelenti – mindmáig nem múlt el, sőt ismét határozottabban hallatszik. Ha Jézus üzenetét korának elképzelhetetlen kegyetlenségei és igazságtalanságai összefüggésében szemléljük, az segíthet nekünk abban, hogy ma jobban megértsük az evangéliumot, azaz Jézus felhívását a szabadságra, és aszerint is cselekedjünk.

Martin Hengel

Forrás: M. H., Gewalt und Gewaltlosigkeit, Calwer Verlag, Stuttgart 1971, 38-46.

Az erőszakmentes fellépés ismérvei

Az erőszakmentes akciók, ahogyan azokat megfigyelhettük a 20. sz. második felében – Gandhitól és Martin Luther Kingtől Helder Camarán és a latin-amerikai parasztok és munkások küzdelmein át egészen a cseh nép 1968-as, ill. a lengyel munkások 1980-as erőszakmentes ellenállásáig –, a legkülönbözőbb formákban és legeltérőbb tervezett stratégiákkal vetették be az erőszakmentesség erejét, hogy legyőzzék a konkrét társadalmi helyzetben megmutatózó igazságtalanságokat. Az erőszakmentes cselekvés mellett döntés csaknem minden esetben annak az etikai alapmagatartásnak a következménye volt, amely magában foglalja *az emberi személy abszolút tiszteletét*, vagyis annak az alapállásnak, hogy a kitűzött cél és az alkalmazott harci eszközök elválaszthatatlanul összetartoznak. Ha az elkötelezettség nélküli erőszakmentes filozófiát vissza kell utasítani mint olyan passzivitást, amely bűnrészes a jogtalanságokban, akkor ugyanúgy tisztázni kell, hogy az etikai bázis nélküli erőszakmentes módszerek igen gyorsan pusztán a nyomásgyakorlás eszközzé válhatnak, és ekkor csak az erőszak új, kifinomult formáját jelentik, és a nagyobb igazságosság szempontjából sem a fellépő csoporton, sem annak ellenfelén nem változtatnak. Ily módon nem lehet elérni az erőszakmentes cselekvés célját, nevezetesen hogy a konfliktus által hátrányosan érintetteket, illetve annak felelőseit *egyaránt* felszabadítsa, és valóban megszüntesse az igazságtalanságot.

Az igazságosság és a kiengesztelődés érvényesítéséért folytatott erőszakmentes küzdelem – amelyet sok területen kell folytatni, például politikai, katonai, gazdasági, szociá-

lis és vallási vonatkozásban, de a nevelésben, a házasságban és az egyének személyes életében is – csak igen *korlátozott tapasztalatokra* tekinthet vissza. A felszabadításért és a jogtalanságok leküzdéséért vívott, etikailag, tudományosan és stratégiaileg megalapozott küzdelemként csak a 20. században jelent meg.

Ezért nem kínálhatunk kész módszertani vagy stratégiai modelleket, hanem esetenként kell fölfedezni és kibontani a konkrét cselekvési lehetőségeket, noha nyilvánvalóan sokat tanulhatunk az előttünk járóktól, például nagyon lényeges dolgokat Gandhi indiai küzdelmeiből: radikális igazságkeresését és igazságkövetelését, önmagával és munkatársaival szemben támasztott kemény követelményeit, hogy olyan emberek legyenek, akik az igazságból táplálkozva élnek, objektív helyzetelemzését és a nép legszegényebbeivel való összetartozását, képességét arra, hogy távoli célját lépésenként, a tárgyalásokon realista kompromisszumokat kötve érje el, az igazság erejébe vetett rendíthetetlen bizalmát, amelyet böjtöléssel és imádsággal erősített és szilárdított meg ismételt önmagában és munkatársaiban is. Ez azonban nem változtat azon, hogy minden esetben *az érintetteknek* maguknak kell fölfedezniük és kialakítaniuk az erőszakmentes cselekvés megfelelő formáit.

A célkitűzésnek helyénvalónak kell lennie, azaz olyan helyzetnek kell fennállnia, amelyben objektíven bizonyítható módon megsértik az alapvető emberi jogokat, veszélybe sodorják, elnyomják vagy tönkreteszik az emberi életet, elveszik annak kibontakozási lehetőségét, egyenlőtlenséget és hátrányos megkülönböztetést teremtenek és így tovább, és

mindezt az élet legkülönbözőbb területein: személyes síkon, a házasságban, a nevelés folyamatában, a munkahelyen, az egyházban és a társadalmi intézményekben, a terelés céljait illetően (fegyverkezés és luxusjavak), a javak nemzeti és nemzetközi elosztására vonatkozóan, a munka világában, szociális területen (betegek, sérültek, peremcsoportok, kisebbségek), a nemzeti és nemzetközi politikában – hogy csak néhány jellegzetes szempontot hozzunk szóba.

A modern ipari társadalmak bonyolult képződményében, a nemzetközi összefonódások világában nem egyszerű dolog világosan meghatározni az igazságtalan helyzeteket, ezért *a helyzetelemzésnek* különösen *gondosnak és átfogónak* kell lennie, és mindig az ellenfél álláspontját is bevonva kell elvégezni.

Nem lehet erőszakmentes akcióknak nevezni – még akkor sem, ha nem történik erőalkalmazás! – egy személy (ld. „önmegvalósítás” az embertársakra való tekintet nélkül), egy csoport (pl. szélsőséges bérkövetelések az ipari államokban) vagy egy nemzet, ill. államszövetség (pl. kompromisszumok nélküli ragaszkodás az ún. történelmileg megalapozott lakhatási joghoz, ld. izraeli-arab konfliktus) önközpontú kezdeményezéseit, ha az illetők *a nagyobb emberi közösségre* való tekintet nélkül törekszenek érvényesíteni különben jól megindokolható saját jogaikat.

Az erőszakmentes cselekvés megkívánja, hogy *a cél és az eszköz* összhangban legyen. A személy tiszteletben tartásával, *mindenki* (az emberi közösség) *javára* kell az igazságosság megvalósítására törekedni.

Sajnos nagyon is *lehetséges* igazságtalan célok érdekében *visz-szaélni* az erőszakmentes *módsze-rekkel*. Mivel az effajta eljárás nem felel meg az igazságnak és az igazságosságnak, ezért az erőalkalmazás burkolt, kifinomult formájának bizonyul, és éppúgy elvetendő, mint erőszakos módszerek alkalmazása jogos célok elérése érdekében. Az erőszakos eszközök, illetve a helytelen cél mindkét esetben megrontja a kezdeményezést. Az eredmény aztán az erőszak és a jogtalanság folytatódása, vagy beoltása az újonnan teremtett helyzetbe. Példa a „jó cél – rossz eszköz”-re: a megvert gyerekek verekedő felnőtt lesz; az erőszak mint az emberhez méltó magatartást célzó nevelési eszköz beoltja az erőszakosságot a gyerekekbe, vagy/és pszichikai zavarokhoz vezet. Példa az „önközpontú célkitűzés – erőszakmentes módszerek”-re: a latin-amerikai nagybirtokosok a földreform végrehajtásának megakadályozására és a mezőgazdasági munkások kizsákmányolásának fenntartására használják ki a sztrájkolást és a bojkottot.

A *távlati célt számos lépésben* kell megvalósítani. Mindegy, hogy milyen konfliktuson dolgozunk (pl. a nők hátrányos megkülönböztetésének legyőzése a munkahelyen,

fegyvergyártás helyett civil javak előállításának előmozdítása stb.), mindig tudatában kell lennünk annak, hogy az erőszakmentes munka olyan folyamatot jelent, amely sok egyedi lépésen át vezet a távlati célhoz, amelynek elérésére törekszünk. Az erőszakmentesség mellett elköteleződés kitaró erőbevetést kíván. Ennek az az oka, hogy a célok elérésére törekvés közben tiszteletben tartjuk az ember életritmusát. A gondolkodás átalakítása, új magatartásformák kialakítása megköveteli az érés idejét, a külső és belső átalakulást. Az erőszakos változtatások ellenben hirtelen zajlanak, mások kényszerítésével történnek, és ezért nem lehet sem belsőleg azonosulni velük, sem alkotói módon dolgozni rajtuk; így aztán szinte mindig burkolt vagy nyílt ellenállást, vagy pedig alávétést váltanak ki. Ahhoz, hogy valaki képes legyen kitaróan erőszakmentes módon dolgozni, szellemi erejének folyamatos elmélyítésére van szükség, és olyan stratégiák kidolgozására, amelyek megfelelnek a helyzetnek.

E helyet emeljük ki még egyszer: *az erőszakmentes keresztény* határozottan tudatában van annak, hogy Isten országa, azaz a végérvényes kiengesztelődés, valamint az igaz-

ságosság és a szeretet teljes megvalósulása csak az emberiség történelmének végén fog bekövetkezni. Addig az ember megrontott természete miatt az igazságosság és az igazságtalanság, az üdvös állapot és a szerencsétlenség tartós feszültségében élünk. Krisztus azonban beleoltotta a történelembe az igazságosság, a testvériség és a szeretet országának csíráját, és akik hitet tesznek ömelle, azoknak kötelességük Isten Lelkének erejével, konkrét erőszakmentes cselekvésekkel egyre átfogóbb módon megvalósítani ezt az országot a világban.

Az erőszakmentes cselekvés *demokratikus és alkotói jellegű*. Férfiak és nők, fiatalok és gyerekek, betegek és sérültek, vagyis az egész nép arra kapott meghívást, hogy az erőszakmentes küzdelem szereplője, cselekvő résztvevője legyen. A múlt példái azt mutatják, hogy a célt csak akkor lehet elérni, ha – képességeinek megfelelően – minden egyes résztvevő hozzájárul a közös ügy sikeréhez. Csak *közösségileg* és *egységben* lehet elérni a célt. Továbbá mindenkinek alkotói módon kell együtt működni új, a helyzetnek megfelelő erőszakmentes módszerek felfedezésében és kivitelezésében.

A tapasztalat azt mutatja, hogy azok az emberek, akik *szegények* (pénzben, tanulmányokban, fegyverekben), sokkal könnyebben fedezik fel és alkalmazzák a bennük rejlő erőszakmentes erőket, mint a fogyasztói társadalmak polgárai, akiknek a kreativitásukat elnyomták, és akik a hatalmi eszközökbe, a pénzbe és a fegyverekbe vetik bizalmukat. Az utóbbiaknak újra fel kell fedezniük alkotói erőiket.

Lezárásképpen nevezzük meg az erőszakmentes harc fő ismertetőjegyét: *sosem az ellenfél legyőzésére* törekszik, hanem arra, hogy legyőzze az igazságtalanságot, és felszabadítsa az érintetteket, de *azokat is*, akik elsősorban felelősek az igazságtalanságért. Ezáltal alapvetően különbözik a konfliktusok erőszakos megoldásától, és magában hordja a valódi konfliktusmegoldás és az igazságosságban történő kiengesztelődés előfeltételét.

Hildegard Goss-Mayr

Forrás: H. G-M., Der Mensch vor dem Unrecht, Europaverlag 1981, 83-87.

